

Változó falvak, tanyák Ön például mit kockáztat?

A Szegezen a közelmúltban rendezett agrártudományi konferencián néhány előadás a Dél-Alföld mezőgazdasági területein bekövetkezett társadalmi változásokat is foglalkozott. Természetesen ezek szorosán összefüggnek a vidék gazdasági helyzetének alakulásával. Az ma már tagadhatatlan, hogy a tanyavilág nem szűnik meg olyan gyorsan, ahogyan az ötvenes években képzelték. Ezekben a kutatásokban egyébként sem árt 4-5 évenként fölülvizsgálni a megállapításokat, ahogyan Mészáros Rezső is megjegezte előadásában. Ennyi idő alatt ugyanis fontos tendenciák megváltozhatnak, újabbak indulhatnak.

Nem árt, ha a tudomány adta rendszerességgel követik a változásokat, időről időre rávilágítanak okaikra, iparkodnak megállapítani a továbbfejlődés irányát. Rudl József előadásában azokat a gazdasági körülményeket foglalta össze, amelyek meghatározzák a tanyák sorsát: megszűnésüket, vagy hosszabb távú megerősödésüket. A tanya a történelem során a munkahely és a lakóhely egységét valósította meg, az ott élő családok egységes munkaszervezetként funkcionáltak. Területenként eltérő módon, de gyengült vagy átalakult az alföldi mezővárosokhoz fűződő kapcsolat. A mezőgazdaság kollektívizálása eltérő módon hatott a különböző területek tanyáira. Ahol a nagyüzemi technika egy-egy növénykultúrában komoly konkurrenciát jelentett a tanyai termelésben, ott a tanyák vagy változtatni kényszerültek korábbi módszereiken, vagy fokozatosan elvesztették funkciójukat, lakóik elköltöztek. A tiszántúli tanyák jó része elnéptelenedett, vagy idős, kihaltan levő nemzedékek lakják — legalábbis a dél-alföldi részen. A Duna-Tisza közén viszont dinamikus, a termelési munkamegosztásban részt vállaló tanyák alakultak ki. Először a szőlő-gyümölcs kultúrában, majd az intenzív zöldségtermelés meghonosításában találtak olyan, maig jövedelmező profit, amely biztosítja fenn-

maradásukat. Kevésbé gépesíthető, sok élők munkát igénylő termékekre szakosodtak. Ezekben a tanyákon megmaradtak a fiatalok, a házak jó részét villamosították, több-kevésbé komfortossá alakították. Lemaradnak viszont azok a területek, ahol továbbra is szántóföldi növénytermesztéssel próbálkoznak. A városok környékén kifejlődött kisáru-termelés a személygépkocsik, magántulajdonú teherautók szaporodásával szinte az egész ország piaci ellátásába bekapcsolódik.

A községek betterületén a primörkertészet és az intenzív istálló állattenyésztés vált jelentős jövedelemforrássá. A háztáji politika kedvezővé válásával a termelőszövetkezetek támogatni kezdték a kistermelőket, takarmánnyal, kihelyezett tenyészállatokkal látják el őket, szervezik a kisgazdaságok termékeinek értékesítését. A Duna-Tisza közén kialakult tanyák fennállásával hosszú ideig számolni kell. Mindez a nagyüzemeknek is érdeke, hiszen a tanyai családok megosztják munkaidejüket a termelőszövetkezet és saját kisgazdaságuk között. E területekről való elvándorlásuk társadalmi gondokat okozna a városokban.

Mészáros Rezső megállapította, hogy a falusi átalakulás egyik legmarkánsabb jegye a foglalkozási struktúra változása. Általánosság vált a falun lakó emberek foglalkozási és térbeli mobilitása. Ez két szakaszban ment végbe. A hatvanas években, amikor szinte kizárólag a városokhoz kötődött az iparfejlesztés, megnőtt az elvándorlók és az ingázók száma. A hetvenes évektől kezdődően viszont csökkent a falvakban is a hagyományos mezőgazdasági munkahelyek száma, nőtt a térszékben is az ipari jellegű munka mennyisége. A lakosság több mint fele ma már munkásnak tekinthető a falvakban.

Érdekes, hogy a falusi ipartelepítéssel összefüggés-

ben nemcsak a falu-város közötti ingázás tipikus, hanem egyik faluból a másikba is átjárnak az emberek, ha ott van megfelelő munkahely. A szerző tipizálja a Dél-Alföld falvait, aszerint, hogy adják a környező településeknek a munkaerőt, vagy saját gazdasági szervezeteikkel vonzzák azokat. A kérdéskörben egyelőre viszonylag kevés adat áll rendelkezésre, annyi azonban világos, hogy a foglalkozási struktúra változásának fő mozgatója a jövedelmezőség. Helyben főleg a nők vállalnak munkát, rendszeres jövedelemhez jutnak, nyugdíj-éveket szereznek, ugyanakkor a korábban ingázásra fordított időből marad a tekintélyes mennyiségű háztáji munkára is.

Noha a falu foglalkoztatási szerkezete néhol szinte már városias arányokat mutat, ez nem egyenlő a települések urbanizálódásával. A fejlesztési források egyenlőtlen elosztása hátráltatja a falvakban a megfelelő kommunális hálózat kialakulását. A bölcsődék építése, a szolgáltatások fejlődése nem követi a nők munkába állását.

A folyamat a későbbiekben erősödhet. Fölértékelődnek a helyi erőforrások, mind több kritika éri a korábban kialakított városcentrikus településpolitikát. A városok telítettek, további beköltözések csak növelnék a problémákat. Egyes helyeken megkezdődött a lakosság ki-költözése a kevésbé zsúfolt városkörnyéki körzetekbe.

A családok tagjai más-más ágazatban dolgoznak. Általánosság vált a vegyes foglalkozású család, ahol a közös jövedelem a különböző munkahelyek és a háztáji többféle forrásból jön össze. Mindez kedvező jövedelmi viszonyokat, anyagiakban is mérhető jólétet hozott. E folyamat legfőbb húzóereje a nyugat-keleti mezőgazdaság, amelynek ma már iparszerűen termel, és „harmadik főágazata” a melléküzemi tevékenység.

T. I.

— Hogyan lett az agrár-mérnökéből kereskedő?

— Az „utcaról” kerültem az Agrokerhez. Gorzán dolgoztam akkor, bejöttem valamit vásárolni, kérdeztem, nincs-e hely. Eppen szükségük volt növényvédőszer-osztályvezetőre, a képzésem megvolt, fölvettem. Előtte kijártam már a gyakorlat iskoláját, több mint egy évtizedet töltöttem el a két állami gazdaságban, a brigádszervezőtől felfelé mindenféle beosztásban. Jó iskola volt: sokat ránk bíztak de sokat is követeltek: amikor már a negyedik vasárnapomat töltöttem a kombájnszérűn, hajnali negyed öttől este fél tízig, mondtam a főnökömnek, szeretnék hazamenni a szüleimhez. — Azt hiszed, tán nyaralni jöttél? — ez volt a válasza.

— Elosztó vagy valóban kereskedő cég az Agroker?

— Mind kisebb azoknak a termékeknek a köre, amelyekből olyan kevés van, hogy csak elosztani lehet. Viszont ezek a szembevetőanyagok. Azt azonban — más kereskedelmi vállalatokkal együtt — elmondhatjuk, hogy ki vagyunk szolgáltatók az iparnak. Ahol laza a szerződéses fegyverem, ott továbbgyűrűznek a problémák. A mezőgazdasági termelést nem szabadna rossz áruellátással veszélyeztetni, az exportban és a belföldi ellátásban olyan óriási feladat hárul a térszékre, állami gazdaságokra. Mégis gyakran előfordul, hogy egy-egy áruféleség, a gyomirtó szer a szezon után érkezik, holott arra egy adott pillanatban lenne szükség. Vagy aratás után szállítják a megrendelt kombájnokat. Hosszú távon korrekt, megbízható partnereket szeretnénk lenni a vásárlóknak, ez azonban nem csak rajtunk múlik.

— Az ön kinevezésével egy időben vált önállósá a vállalat. Milyen változásokat hozott az önállóság?

— Az Agrotroszt Agrotek néven vállalták alakult, amelynek nem alárendeltjei, hanem egyenjogú partnerei vagyunk. Az importbeszerzéseket az Agrotek intézi nekünk. Itthon viszont választhatunk: minimális jutalékért az Agrotek szerzi be az árut, vagy közvetlenül a gyártóművel létesítünk kapcsolatot. Általában az utóbbit választjuk, így mégis szorosabb a kapcsolat, persze, van ahol szóba sem állnak velünk, a hazai ipari vállalatok is válogatnak a vevőkben.

— Mi alapján?

— Nem tudom.

— És az import?

— Most, 1984 első negyedében például már a 85-ös műszaki ellátáshoz szükséges árut rendeltük meg.

Ács S. Sándor

Gazdaságos földgázbecskölés

A Dél-alföldi Gázgyártó és Szállító Vállalat szakemberei a korábbinál gazdaságosabb, anyagtakarékos földgázbecskölési módszert dolgoztak ki. Lényege, hogy a lakosság költségére készülő — az utcától a lakásig húzódó — bekötő vezetékhez a korábbi 32 milliméteres műanyag-csővek helyett 20 millimétereseket alkalmaznak. Eddig az országban ilyen vékony gázcső nem készült. Újabbán már ilyenre adtak megrendelést a Pest megyei Műanyagiipari Vállalatnak. A hozzá való összekötő idomokat a DÉGÁZ szakemberei állítják elő. A vékonyabb csövekhez a korábbi negyven százalékkal kevesebb anyag elegendő, ami azért is jelentős, mivel ez csak konvertibilis valutaért szerezhető be. A megtakarítás évente — a ter-

vezett 12 ezer lakásbecskölést számítva — meghaladja majd a három és fél millió forintot, a módszer bevezetése esetén ennyivel kevesebbet kell befizetnie a lakosságnak. Ugyancsak a DÉGÁZ szakembereinek korábbi újítása a középnyomású acél gázvezeték felváltása poliétillennel. Ebből a három megyében már ezer kilométert helyeztek a földre, amivel jelentős acélműanyag- és munkaerő-megtakarítást értek el.

A hagyományos vastag csövekkel gazdaságosabbak, olcsóbbak a lakásokon belüli szerelvények ideiglenes elosztóinak alkalmazása acél- és rézvezetékek. Ezek olyan vékonyak, hogy akár a padlószegély alá is helyezhetők, így nemcsak gazdaságosak, hanem tetszetős megoldást is lehetővé tesznek.

Hajdú László

A Csongrád megyei Agroker igazgatója. Életkora: 47 év. Iskolai végzettsége: A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett agrár-mérnöki diplomát. Növényvédelmi szakmérnök. Volt a Szarvasi Állami Gazdaság gyakornoka, majd agronómusa, később a Gorzsa Állami Gazdaság kerületvezetője, központi agronómusa, 1971-től az Agroker osztályvezetője, 1974-től igazgatóhelyettes, 1982-től igazgató.

Sőt, a 86-os év megalapozásához szükséges. Ez borzasztó nagy kockázat, mert még fogalmunk sincs, 85-ben milyen pénzügyi lehetőségei lesznek a gazdaságoknak. Bejön egy aszályos év, vagy megnövelik az elvonásokat, és nem marad pénzük a betervezett gépvásárlásra.

— Mi a helyzet az import alkatrészekkel?

— Közleg egymilliárd forint értékben gyártat az Agrotek itthon alkatrészeket a hiányzó import pótlására. Az összes Agroker együttműködik, hogy legalább ebben ne keletkezzenek felesleges készletek. Van, amit nem is lehet hazai kooperációban gyártatni, mert olyan nagy értékű berendezések, különleges anyagminőség kellene hozzá. Van, amikor újra kell tervezettni itthon az alkatrészt, megvizsgáljuk, csak úgy jöhet a sorozatgyártás. Előfordult már, hogy éveken belül megváltoztak az egyik barát országából, mire itthon legyártattuk az alkatrészt, akkorra megérkezett az ő szállítmányuk is, kénytelenek voltunk átvenni, növelve a készletünket.

— Hiába van tizenhét Agroker vállalat, ezek szerint nem jelentenek konkurrenciát egymásnak.

— Az alkatrészgyártásban muszáj együttműködnünk. Nép gazdasági érdek, hogy az ország minden mezőgazdasági üzemé el legyen látva a munkájához szükséges műszaki cikkekkel. Ha a megyei szakvállalatok közt jó a kapcsolat, kiküszöbölhető, hogy valamiből az egyik vidéken hiány legyen, másutt elfekvő készlet.

— Mégis hallani olykor, hogy Szegezen ez sincs, az sincs, bezzeg Kecskeméten vagy Békéscsabán.

— Ez kölcsönös, mert onnan is jönnek hozzánk anyagbeszerzők. A leggyakoribb ok az, hogyha beérkezik az Agrotekhez egy importszállítmány, idő kell, míg a 17 vállalathoz kiszállítják. Egyik előbb, másik később kerül sorra. Ha nagyon keresik azt az árut, már megtalálják Kecskeméten, mielőtt mi megkapnánk a magunk szállítmányát. Egyébként, ha kerik az anyagbeszerzők, mi telexea-

megkérdezzük a társvállalatokat, s ha tud várni, be is szerezzük az árut.

— Milyen a kapcsolatuk a térszékkel?

— Jó. A gazdaságokban ma már mindenütt kiválóan felkészült szakemberek dolgoznak. Legtöbbjükkel személyesen is kapcsolatban állunk, időszakos konzultációk keretében kikérjük a véleményüket, tájékoztatjuk őket a lehetőségekről. Egyetlen nagyobb vitánk van: hogy gépigényüket jelentse be akkor — a szállítás előtt egy-másfél évvel, amikor nekünk meg kell rendelni. Jelenleg ugyanis úgy rendelünk gépet, hogy az igényeknek csak 25-30 százalékát ismerjük. Ezt a kockázatot túlzottnak tartjuk. Ismerjük a gazdaságok érvelését: nem biztos, hogy lesz rá pénzük. Részben indokolja is ez a tartózkodásukat, mi mégis úgy gondoljuk, a nagy értékű gépek cseréjét tervszerűen, valamiféle hosszú távú koncepció keretében kellene megvalósítani, s ha ilyen van, akkor másfél évre előre mégis csak lehetne az igényüket jelezni.

— Mi alapján ítélik meg az Agroker igazgatójának tevékenységét?

— Három szempont van: a területünkön levő mezőgazdasági üzemek anyagi-műszaki ellátásának javítása; eredményesen gazdálkodják a vállalat; munkatársaim, akik hozzáértéssel, odaadással dolgoznak, megtalálják számításukat a vállalatnál. Az első kettő gyakran ellentétbe kerül egymással. Például a műtrágyán kisebb a vállalat árere, mint amennyibe a szállítás kerül. Vagyis erre a 4-500 milliós tételre — ha nem is sokat — ráfizetünk. A vállalati eredmény szempontjából az lenne logikus, ha nem forgalmaznánk műtrágyát. Megszűnt az ellátási kötelezettségünk is. Ennek ellenére megtehetem-e?

— Mit nyerhet, ha jól dolgozik?

— Legfőképpen — jó közérzetet. Az eredmény-szintünk egy százalék alatt van. Kiugró nyereségre nincs kilátás. 1983-ban az utóbbi évek legjobb alkatrészellátása volt nálunk. Ha ilyet — vagy jobbat — sikerül biztosítani anélkül, hogy a készleteink túllépnek a normát, s közben munkatársaim életszínvonalát is sikerül megőrizni vagy emelni, nos, akkor elmondhatom, hogy sikeres volt a munkám.

— És ha nem?

— Hát akkor előbb-utóbb elkezdik firtatni, hogy tán nem is alkalmas az igazgató a posztjára. Ha fizetés-képtelenné válik a vállalat. Ha tartósan rosszabb az ellátás, mint más megyében. A munkatársaim véleményére különösen érzékeny vagyok. Nemcsak abban, hogy döntések előtt konzultálok velük, hanem mert lassan-mél fél évtizede egy kenyeret eszünk, közülük választott ki igazgatóvá, s ez óriási felelősséget jelent. Gondolkoztam már rajta: hová mennék, ha egyszer megköszönnék a munkámat, hogy tovább nem tartanak rá igényt. Az életemet erre — nem az igazgatóságra, hanem a kereskedelemre — tettem föl. A mezőgazdaságból tizenhárom éve eljöttem, Óriási változások történtek azóta. Figyelem-mel kísérem ugyan a folyóiratokat, de ez semmi annak a tudásához képest. Napról napra „élesben” benne van a dolgokban. Itt mennék alacsonyabb beosztásba? Az is képtelen szituáció. Talán más vezetői végzettségűvel mindez. Ez a helyzet, hogy nincs valódi visszaút, legalább annyira ösztönzi jó munkára a vezetőket, mint az elérhető nem túl nagy személyes nyereség.

Tanács István

ELMENTÜNK vetőmagot venni

Naivan próbálkoztam érdeklődni vetőmagügyben, ugyanis a csörgő készülék kagylóját nem emelte föl senki. Igaz, szombaton kíséreltettem, s ugye a szabadnap a kereskedőknek is jár. De éppen a kezdő, haladó, vagy rutinos kertészeket kiszolgáló boltosoknak? Ésszerűbbnek tűnik a hét elején zárva tartás, mintsem a hét végi. A sikertelenül hívott vetőmagbolt a Mikszáth Kálmán utcai. Egyébként tudok olyan üzletet, ahol a hétfő a szabad szombat.

Nem tettem le magvásárlási szándékomból, nem hagyhattam csak úgy, anynyiban, hiszen az idő (a vetési idő) sürget. Miként a piacon és a Bartók téri szaküzletben meggyőződtem, nem csupán én vagyok kétségben. Mindenekelőtt a krumplit kerestem (a magyarosabb megnevezést nem érzem ide illőnek, mert ki vetett már burgonyát?). Hiába kerestem, a Bartók téri boltban megtudtam, raktározási nehézségek miatt nem tartanak, így maradt a szabad piac. Vettem, állítólag Kisvárdait, mivel ügyetlenül botorkálok a kertészek között, így kénytelen-kelletlen elhiszem, hogy azt kaptam, amit kértem. Egyébként több bizalmam

volna a fémzárolt szaporítóanyaghoz.

Vetőmagot négy szakboltban árusítanak Szegezen: a Centrummal szemben (hétköznap), a Marx téri pavilonban, a Nagyaruházban és a Bartók téren. Ez utóbiban bármit kértem, a hagyományos (répa, retek, zöldség...) közül valamennyivel szolgálnak, amikor cukkinit, köményt, kakukkfűvet, s az ezekhez hasonló dívatos, mindemellett rendkívül fontos fűszernövények szaporítóanyagát kerestem, tárt karokkal jeleztek: ezeket kérem nem tartunk. Kár! Szaktanácsra is szükségem lett volna, olyanra, miként javasolják „becsrendezni” a kertemet, ekkor így szólt az üzlet vezetője: ilyen igény még nem volt. Minden bizonnyal így igaz, s az is való, hogy inkább szakkönyvekből, vagy a tapasztalt szomszédoktól érdemes tanácsot kérni...

Miként elmentem vetőmagot venni, csupa jókat hallottam, tapasztaltam. A virágmagvakat (ez a kisebb hánvad) is beleszámolva, 800-1000 féle áll a vásárlók rendelkezésére. Úgy hiszem, sokan tapasztalták azt is, hogy amit kértek, az nem volt, mégsem érzem ellentmondásnak a megállapítást, miszerint az ellátás jó. Lehet, valaki nem